

ANDREW KEEN

INTERNET

IS

UBER, INSTAGRAM,
FACEBOOK EN GOOGLE:
IN DIT MESSCHERPE MANIFEST
TOONT ANDREW KEEN ONS
DE ROTTE PLEKKEN VAN
HET INTERNET

NIET HET

ANTWOORD

ONLINE

ANDREW KEEN

Internet is niet het antwoord

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *The Internet Is Not the Answer*

Oorspronkelijke uitgever: Atlantic Monthly Press

Vertaling: Theo van der Ster

Omslagontwerp: Studio Marlies Visser

Auteursfoto: Andrew Keen

Zetwerk: Michiel Niesen, ZetProducties

Copyright © 2015 Andrew Keen

Copyright © 2015 voor de Nederlandse taal:

Xander Uitgevers BV, Amsterdam

Eerste druk 2015

ISBN 978 94 0160 460 4 | NUR 600

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te traceren.

Mocht u desondanks menen rechten te kunnen uitoefenen,

dan kunt u contact opnemen met de uitgever.

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt
door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

In herinnering aan V Falber en zoons

INHOUD

Woord vooraf	7
Inleiding	11
1 Het netwerk	23
2 Het geld	49
3 Het gebroken centrum	95
4 De persoonlijke revolutie	122
5 De catastrofe van de overvloed	144
6 De éénprocenteconomie	165
7 De glazen mens	191
8 Mislukking op grote schaal	215
Conclusie	243
Voor de Nederlandse lezer	265
Noten	273

WOORD VOORAF

DE VRAAG

Het internet, zo houden de vele voorstanders ons voor, is het antwoord. Het is de democratisering van het goede en de ontwrichting van het kwaad, zeggen ze, en de poort naar een open wereld waarin iedereen gelijk is. Hoe meer internetaansluitingen, des te groter is de waarde van het medium voor zowel de samenleving als voor individuele gebruikers, zo luidt de belofte van de miljardairs van Silicon Valley, de marketeers van de sociale media, de netwerkidealist en andere pleitbezorgers. In hun optiek is het internet een magische, virtueuze cirkel, een oneindig, positief kringproces en een economische en culturele win-winsituatie voor de miljarden gebruikers.

Maar nu vrijwel alles en iedereen op aarde toegang heeft tot het web, blijft er van alle mooie woorden weinig over. Het beeld dat ons door de voorstanders wordt geschetst, heeft helaas weinig met de werkelijkheid te maken. In Silicon Valley spreekt men in dat verband wel van een *'reality distortion field'*, een term die heel toepasselijk aan de serie *Star Trek* is ontleend. In plaats van een virtueuze cirkel heeft het internet meer weg van een neerwaartse spiraal, en naast de voordelen plukken de gebruikers er vooral ook de wrange vruchten van. In deze wereld waarin vrijwel alles en iedereen met elkaar verbonden is, is het internet niet zozeer het antwoord maar de hamvraag.

Hoe meer gebruik we maken van dat alomvattende netwerk, des te minder economische waarde het ons oplevert. De beloofde economische gelijkheid lijkt verder weg dan ooit. Sterker nog,

de groeiende kloof tussen arm en rijk, alsmede de uitholling van de middenklasse, houdt gelijke tred met het toegenomen internetgebruik. Het gedistribueerde kapitalisme van de nieuwe netwerkeconomie maakt meer mensen arm dan rijk. En meer banen levert het internet ook al niet op. Er is een digitale ontwrichting gaande die aan de basis ligt van onze structurele werkeloosheids-crisis. En in plaats van meer is er juist minder concurrentie en zijn er machtige monopolisten zoals Google en Amazon opgestaan.

De culturele weerslag is ronduit huiveringwekkend. Van transparantie en openheid is geen sprake, tenminste, niet zoals we ons dat hadden voorgesteld. Zichtbaarder zijn we er wel door geworden, maar vooral voor een keur aan veiligheidsdiensten en andere organisaties die ons via gigantische netwerken zoals Facebook in de gaten houden. Voor die netwerken zijn wij het product, en daar heerst geen democratie maar de wet van de kudde. Tolerantie is steeds verder te zoeken, en vrouwenhaat tiert zo welig dat veel mensen zich er niet langer welkom voelen. De verwachte renaissance is uitgebleven; in plaats daarvan hebben we een selfie-cultuur gekregen waarin voyeurisme en narcisme hoogtij vieren. Meer diversiteit is er niet gekomen; het is vooral een klein groepje jonge blanke mannen in zwarte limousines dat baadt in de ontstane rijkdom. En in plaats van geluk vinden we steeds meer om ons over op te winden.

Nee, het internet is niet het antwoord. Nog niet, tenminste. Waarom dat zo is, beschrijf ik in de komende hoofdstukken. Daarin vloeit het onderzoek van vele deskundigen samen met mijn twee vorige boeken over het internet.¹

INLEIDING

HET GEBOUW IS DE BOODSCHAP

Op een muur in San Francisco staat iets geschreven. Naast de voordeur van The Battery, een sociëteit in downtown San Francisco, zijn in een zwarte marmeren plaat de volgende woorden gegraveerd: WIJ VORMEN ONZE GEBOUWEN, VERVOLGENS VORMEN ZIJ ONS. De woorden laten zich lezen als het epigram van de club. Met die woorden worden de bezoekers erop gewezen (of misschien is het een waarschuwing) dat het memorabele gebouw dat ze op het punt staan te betreden hen niet onberoerd zal laten.

De *San Francisco Chronicle* loofde het recente en ontegenzeggelijk ambitieuze project als het 'grootste sociale experiment'¹ in de stad. In het gebouw, waar nu The Battery is gehuisvest, maakte de Musto Steam Marble Mill ooit gereedschap voor het bewerken van natuursteen. De nieuwe eigenaren zijn Michael en Xochi Birch, twee succesvolle internetondernemers. In 2009, een jaar na de verkoop van hun populaire socialemedianetwerk Bebo aan AOL (America Online) voor 850 miljoen dollar, nam het echtpaar Birch het gebouw van Musto in Battery Street over voor 13,5 miljoen dollar. Voor de transformatie in een club waren echter nog tientallen miljoenen dollars² nodig. Het moet een eenentwintigste-eeuwse club worden waar iedereen zich thuis kan voelen en waar 'status geen rol speelt'.³ De leden gaan gekleed in een spijkerbroek en een hoodie; mannen in driedelig grijs en de bekrompen elite van gisteren hoeven niet op een warm onthaal te rekenen.⁴ De Birches noemen hun sociale experiment geheel in de rebelse stijl van Silicon Valley een *unclub*, ofwel een club die geen club is,

een open en egalitaire plek waar de traditionele regels niet zouden gelden en iedereen ongeacht sociale status en rijkdom gelijk wordt behandeld.

‘We houden van die buurtcafés waar iedereen iedereen kent,’ riep Michael Birch enthousiast. Zijn vrienden vergelijken zijn onbedwingbare optimisme met dat van Walt Disney of Willy Wonka. ‘Een besloten club heeft voor de stad de functie van een dorpskroeg waar je in de loop van de tijd alle stamgasten leert kennen en je je echt op je plek voelt.’⁵

The Battery ‘biedt privacy’ maar het is ‘geenszins de bedoeling dat de club de tweedeling in de maatschappij weerspiegelt,’ voegde Xochi Birch er als een egalitaire echo van haar echtgenoot aan toe. ‘We streven naar diversiteit in de ruimste betekenis van het woord. Zoals ik het zie bouwen we hier een hechte gemeenschap op.’⁶

In de optiek van het echtpaar Birch is The Battery dus allesbehalve een ‘herensociëteit’, zo’n exclusieve gelegenheid waar je een twintigste-eeuwse aristocraat zoals Winston Churchill zou verwachten. En toch was het in oktober 1944 juist Churchill die bij de wederopbouw van het Britse Lagerhuis (nadat het zoals hij het formuleerde in de Blitzkrieg van mei 1941 aan gruzelementen was geschoten) zei: ‘Wij vormen onze gebouwen, vervolgens vormen zij ons.’ En zo werden de woorden van Sir Winston Leonard Spencer-Churchill, de zoon van de burggraaf van Ierland en de kleinzoon van de zevende hertog van Marlborough, gebruikt als het epigram van een eenentwintigste-eeuwse unclub of niet-club in San Francisco waar status geen rol speelt en diversiteit hoog in het vaandel staat.

Hadden Michael en Xochi Birch een wat meer vooruitziende blik gehad, dan hadden ze misschien een ander citaat van Churchill voor hun club gekozen. ‘Een leugen is de wereld al voor de helft rond voordat de waarheid zijn broek heeft aangetrokken,’ was Churchills versie van een uitspraak van Mark Twain.⁷ Dat

was toepasselijker geweest. Maar dat is nu juist het probleem. Het echtpaar Birch heeft dan misschien mede aan de wieg van onze digitale toekomst gestaan maar noch Michael noch Xochi kan bogen op een vooruitziende blik. En de waarheid over The Battery (of die nu wel of niet de kans heeft gekregen zijn spijkerbroek aan te trekken) is dat het goedbedoelende maar naïeve echtpaar Birch zonder het te willen een van de minst diverse en meest exclusieve gelegenheden ter wereld in het leven heeft geroepen.

Marshall McLuhan, die in de twintigste eeuw bekendheid genoot als mediagoeroe en die zich in tegenstelling tot het echtpaar Birch juist onderscheidde door zijn vooruitziende blik, zei het al: ‘Het medium is de boodschap.’ Maar in Battery Street in downtown San Francisco is het gebouw de boodschap. The Battery is niet zozeer een unclub als wel een onwaarheid. De boodschap is zeer verontrustend en betreft de gapende kloof tussen arm en rijk, alsmede de vele vormen van onrecht in onze nieuwe netwerksamenleving.

Ondanks de ongedwongen kledingvoorschriften en het grote belang dat men zegt te hechten aan culturele diversiteit is The Battery niet minder extravagant dan de overvloedig met marmer versierde villa’s van de nog uit de negentiende eeuw stammende steenrijke elite van San Francisco. Het enige wat er nog rest van de oude fabriek zijn de zorgvuldig gerestaureerde bakstenen binnenmuren en de marmeren plaat bij de ingang. Het gebouw beslaat bijna 8000 vierkante meter, verdeeld over vijf verdiepingen, en 200 personeelsleden zorgen ervoor dat alles in goede banen verloopt. Binnen vindt de bezoeker een zwevende stalen trap, een glazen lift, een kristallen kroonluchter van tweënhalf meter hoog en een bubbelbad met de laatste snufjes waarin twintig mensen kunnen plaatsnemen, en in de diverse restaurants worden gerechten geserveerd zoals wagyubiefstuk met gerookte toefoe en bon shimeji-paddenstoelen. Achter een boekenkast schuilt een geheime pokerkamer en de 3000 flessen tellende wijnkelder

is uitgerust met een plafond van oude flessen. Verder is er een complete menagerie van opgezette dieren en de bovenverdieping telt veertien luxe hotelkamers, met als meest luxueuze optie een door glas omgeven penthousesuite met panoramisch uitzicht op de Baai van San Francisco.

Het overgrote deel van de inwoners van de stad zal nooit een voet in The Battery zetten. Voor hen is er weinig sociaals aan dit sociale experiment. In plaats van een plek voor iedereen is het een exclusieve club, een ommuurde lushof voor de bevoorrechte digitale elite, die slechts 1 procent uitmaakt van onze uit nog maar twee lagen bestaande netwerksamenleving. In plaats van een buurtcafé is het de naar de hedendaagse werkelijkheid verplaatste versie van de nostalgische Britse serie *Downton Abbey*. Het feodale stelsel is weer terug.

Als Churchill nog geleefd had om deel te kunnen nemen aan dit sociale experiment, dan had hij zich in The Battery in het gezelschap geweten van de rijkste en bekendste mensen op aarde. De lijst van aanwezigen bij de opening in oktober 2013 laat zich lezen als een *who's who* van wat *Vanity Fair* de 'nieuwe gevestigde orde' noemt, met namen als Kevin Systrom, CEO van Instagram, Sean Parker, de voormalige bestuursvoorzitter van Facebook, en Trevor Traina, de meervoudige internetondernemer en eigenaar van het duurste huis in San Francisco, een villa van 35 miljoen dollar in de rijkste buurt van de stad.⁸

Het is natuurlijk maar al te gemakkelijk om de draak te steken met de voor iedereen open besloten club van het echtpaar Birch. Maar om dit mislukte sociale experiment in downtown San Francisco valt helaas weinig te lachen. The Battery is echter slechts het symptoom van een groter probleem, aldus Anisse Gross in *The New Yorker*. 'San Francisco is hard op weg zelf een exclusieve club te worden'⁹ voor rijke ondernemers en durfinvesteerdere, schrijft zij. Evenals de geheime pokerkamer is The Battery een exclusieve club binnen een andere exclusieve club. Timothy Egan noemt de

stad in *The New York Times* de ‘dystopie aan de baai’. Wat hem betreft is San Francisco een ‘eendimensionale stad voor de rijke 1 procent van de inwoners’ en een ‘allegorie van hoe de rijken het leven in Amerika niet beter maar slechter maken.’¹⁰

De eendimensionale The Battery is met zijn 8000 vierkante meter een tableau waarop de economische ongelijkheid in San Francisco wordt vertoond. De onzichtbare muur die de bevoorrechte klasse in San Francisco scheidt van de grote schare minder bedeelden (waaronder ook de meer dan vijfduizend daklozen die de stad telt) is echter op zijn beurt weer slechts een symptoom van iets groters. Achter de getinte ramen van The Battery mag dan het grootste experiment van de stad plaatsvinden, maar op wereldwijde schaal is er een nog veel verstrekkender sociaal en economisch experiment gaande.

Dat betreft de vorming van een netwerksamenleving. ‘De meest in het oog springende revolutie in de eenentwintigste eeuw is tot dusver niet van politieke aard. Het is de revolutie van de informatietechnologie,’ aldus David Runciman, die als politiek wetenschapper is verbonden aan Cambridge University.¹¹ We staan op het punt onbekend gebied te betreden, een van data doordrenkte wereld die de Britse schrijver John Lanchester een ‘nieuw soort samenleving’¹² noemt. ‘De belangrijkste hedendaagse trend is dat de globalisering en de voortschrijdende informatietechnologie mondiaal tot in alle hoeken van de samenleving doordringen,’ voegt *The New York Times*-columnist Thomas Friedman daar nog aan toe. Dankzij de cloud, robotica, Facebook, Google, LinkedIn, Twitter, de iPad en goedkope smartphones met internettoegang, zegt Friedman, ‘is het aantal op verschillende manieren met elkaar verbonden mensen wereldwijd explosief gestegen.’¹³

Runciman, Lanchester en Friedman beschrijven dezelfde grote economische, culturele en bovenal intellectuele transformatie. ‘Het internet,’ zegt Joi Ito, directeur van het MIT Media Lab, ‘is niet zozeer een technologie als wel een geloof.’¹⁴ Alles en ieder-

een wordt met elkaar verbonden in een netwerkrevolutie die elk aspect van het leven zoals we dat kennen radicaal overhoop gooit. Het onderwijs, het openbaar vervoer, de gezondheidszorg, het bankwezen, de detailhandel en de industriële sector worden nu opnieuw uitgevonden met behulp van op internet gebaseerde producten zoals zelfrijdende auto's, *wearables* (apparatuur die je als een verlengstuk van je lichaam draagt), 3D-printers, persoonlijke apparatuur om de gezondheid te meten, grootschalig online open onderwijs (MOOC's, *massive open online courses*), peer-to-peer-diensten zoals Airbnb en Uber voor het onderling uitwisselen van respectievelijk accommodatie en vervoer en virtuele valuta zoals Bitcoin. De netwerksamenleving wordt voor ons gebouwd door onder meer revolutionaire ondernemers zoals Sean Parker en Kevin Systrom. Onze toestemming, dat spreekt vanzelf, wordt niet gevraagd. Het idee van toestemming is dan ook onverenigbaar (zelfs immoreel) met het wereldbeeld van deze pioniers van wat de aan Columbia University verbonden historicus Mark Lilla ons 'libertaire tijdperk' noemt.

'Het libertaire dogma van onze tijd,' zegt Lilla, 'zet onze bestuursvormen, economieën en culturen op zijn kop.'¹⁵ Dat is waar, maar het echte dogma van ons libertaire tijdperk is dat de boel overhoop gooien wordt verheerlijkt en het idee van toestemming wordt verworpen ter wille van een cultus van ontwrichting. Alexis Ohanian is de oprichter van Reddit, dat zichzelf de 'voorpagina van het internet' noemt. Reddit is een socialenieuwssite, wat betekent dat de inhoud wordt gegenereerd door de gebruikers en dat deze zonder tussenkomst van een redactie wordt geplaatst. In 2013 leverde dat 40 miljoen pagina's op, die 56 miljard keer werden bezocht, en die werden geschreven door 3 miljoen gebruikers.¹⁶ Zestien van die pagina's waren geschreven als een pamflet tegen toestemming. In *Without Their Permission*¹⁷ pocht Ohanian dat de eenentwintigste eeuw niet zal worden 'beheerd' maar 'gemaakt' door ondernemers zoals hij, ondernemers die de

ontwrichtende mogelijkheden van het internet inzetten voor het algemeen belang. Maar zoals veel van de door gebruikers gegenereerde content op het internet is de waarde van Reddit voor het algemeen belang hoogst discutabel. Na de bomaanslag tijdens de marathon in Boston in 2013 ontstond er op Reddit een heksenjacht die veel publiciteit trok en waar onschuldige mensen het slachtoffer van werden. *The Atlantic* noemde het een ‘door misinformatie veroorzaakte ramp’.¹⁸

Evenals de unclub van Michael en Xochi Birch, wordt het internet ons door naïeve ondernemers voorgesteld als een plek van diversiteit, transparantie en gelijkheid waar traditie wordt geschuwd en sociale en economische kansen voor iedereen voor het oprapen liggen. Die visie op het internet, met het bijbehorende drievoudige geloof in democratie, de vrije markt en individualisme, behelst wat Mark Lilla de ‘nieuwe arrogantie’ van ons libertaire tijdperk noemt.¹⁹

Deze valse voorstelling van zaken is gemeengoed in Silicon Valley, waar goed doen en rijk worden als synoniem worden beschouwd en waar ontwrichtende bedrijven zoals Google, Facebook en Uber worden verheerlijkt om hun zogenaamd in het algemeen belang ondernomen kruistocht tegen gedateerde regels en instituties. Google noemt zich bijvoorbeeld nog steeds een *uncompany* omdat er geen sprake is van een traditionele machtsstructuur. De waarde van het bedrijf is in juni 2014 echter op 400 miljard dollar geschat, waarmee Google het op één na meest waardevolle bedrijf ter wereld is. Het bedrijf is actief en in sommige gevallen oppermachtig in bedrijfstakken zoals online zoektechnologie, reclame, de uitgeverswereld, kunstmatige intelligentie, nieuws, mobiele besturingssystemen, wearables, internetbrowsers, video en zelfs, met de ontwikkeling van zelfrijdende auto's, de auto-industrie.

In de digitale wereld wordt het etiket ‘bedrijf’ angstvallig vermeden. Amazon is de grootste webwinkel ter wereld en onder-

werpt kleine uitgevers genadeloos aan zijn wil maar ziet zichzelf nog steeds als een klein winkeltje. Internetbedrijven zoals Zappos (eigendom van Amazon) en online tijdschrift *Medium* (van miljardair en Twitter-oprichter Ev Williams) worden gekenmerkt door een holocratisch bestuur. In deze Silicon Valley-versie van communisme is de hiërarchie afgeschaft, behalve natuurlijk als het om lonen en aandelen gaat. En wat te denken van de conferenties van webmediamagnaat Tim O'Reilly? Tijdens deze exclusieve evenementen (het woord 'conferentie' wordt vermeden) voor de Friends of O'Reilly (FOO) heeft niemand formeel de leiding maar wordt de agenda vastgesteld door een zorgvuldig samengestelde groep rijke, jonge, blanke, mannelijke technologen. Maar de exclusieve 'open' evenementen voor de nieuwe elite zoals FOO Camp door buitensporig machtige en rijke multinationals zoals Google en Amazon zijn lang niet zo revolutionair als zij ons willen doen geloven. Het is oude wijn in nieuwe (digitale) zakken, gebotteld in Silicon Valley, die het niet slecht zou doen in de 3000 flessen tellende wijnkelder van The Battery met zijn plafond van oude flessen. Maar als het op macht en rijkdom aankomt, telt de geschiedenis voorbeelden te over van een dergelijke hypocrisie.

'De toekomst is er al. Hij is alleen niet erg gelijk verdeeld,' aldus sciencefictionschrijver William Gibson. Die ongelijk verdeelde toekomst is de netwerksamenleving. In het digitale experiment waarin we nu leven, zien we de wereld veranderen in een samenleving waarin de kloof tussen arm en rijk en winnaars en verliezers almaar groter wordt. We zien hoe de economische waarde en macht steeds ongelijker verdeeld worden in vrijwel elke industrie die door het internet wordt ontworpen. Dat maakt de nabije netwerktoekomst niet weinig verontrustend. Volgens socioloog Zeynep Tufekci is deze ongelijkheid 'een van de grootste machtsverschuivingen tussen mensen en grote organisaties, misschien wel de grootste van de eenentwintigste eeuw.'²⁰ Die maatschappelijke verandering wordt ons verkocht met geruststellende woor-

den zoals gelijkheid, transparantie en openheid, maar evenals de vier verdiepingen tellende Battery is deze nieuwe wereld exclusief, ondoorzichtig en het tegenovergestelde van egalitair. Een openbare dienstverlening is allesbehalve wat de architecten van Silicon Valley voor ogen staat bij het bouwen aan een geprivatiseerde netwerkeconomie en een samenleving waar niemand profijt van heeft behalve de machtige, vermogende eigenaren. De belofte van The Battery en van het internet om de wereld eerlijker te maken en meer mensen gelijke kansen te geven is leeg gebleken, en het ongewilde resultaat is dat er juist minder gelijkheid, werkgelegenheid en economisch welzijn zijn gekomen.

Natuurlijk is er ook wel iets goeds over het internet te zeggen. Het heeft de samenleving als geheel maar ook individuele mensen enorm veel goeds gebracht. Zo is het voor familie, vrienden en collega's nu veel makkelijker om overal ter wereld met elkaar in contact te blijven. Uit een in 2014 door Pew Research Center uitgevoerde enquête bleek dat 90 procent van de Amerikaanse respondenten van mening was dat het web hun persoonlijk veel goeds had gebracht, terwijl 76 procent vond dat het internet goed was voor de samenleving.²¹ Het is zeker waar dat het leven van de naar schatting 3 miljard internetgebruikers (meer dan 40 procent van de wereldbevolking) enorm is veranderd door het ongelofelijke gemak van e-mail, sociale media, e-commerce en mobiele apps. We kunnen allang niet meer buiten onze almaar krachtiger en kleiner wordende mobiele communicatieapparaten. Het valt niet te ontkennen dat het internet een belangrijke en over het algemeen positieve rol heeft gespeeld in door brede lagen van de bevolking gesteunde politieke bewegingen, zoals de Occupy-protesten in de Verenigde Staten en andere landen, en de roep om hervormingen in onder meer Rusland, Turkije, Egypte en Brazilië. Mits kritisch gebruikt kan het internet inderdaad een indrukwekkende bron van nuttige informatie zijn. Denk daarbij aan Wikipedia, Twitter en Google en de uitstekende, professionele

nieuwssites van *The New York Times* en *The Guardian*. En ik geef toe dat ik dit boek niet had kunnen schrijven zonder de wonderen van e-mail en het web. Volgens het Zweedse en ook in Nederland gevestigde telecommunicatiebedrijf Ericsson zal het aantal internetgebruikers in 2018 met 2,5 miljard zijn toegenomen. Het mobiele web kan het leven van deze mensen diepgaand veranderen. Er zijn bijvoorbeeld al apps die innovatieve oplossingen bieden voor enkele van de neteligste problemen op aarde, zoals het in kaart brengen van locaties in Kenia waar schoon drinkwater te vinden is en kredietvoorziening voor ondernemers in India.²²

Zoals in dit boek echter zal worden aangetoond, zijn de verborgen nadelen vele malen groter dan de in het oog springende voordelen. Die 76 procent van de Amerikaanse respondenten die van mening was dat het internet goed was voor de samenleving ziet misschien niet het grote geheel. Neem bijvoorbeeld de verre gaande aantasting van onze privacy in de door het internet mogelijk gemaakte wereld van 'big data'. Als San Francisco de 'dystopie aan de baai' is, dan vervult het internet in toenemende mate de rol van dystopie van het netwerk.

'We houden van die buurtcafés waar iedereen iedereen kent,' aldus Michael Birch. Maar in onze netwerksamenleving (door Marshall McLuhan in 1962 al met vooruitziende blik de '*global village*' ofwel het mondiale dorp genoemd) keren we terug naar de mondelinge traditie van eeuwen geleden, toen slechts enkelen konden lezen en schrijven. Die samenleving is al veranderd in zo'n claustrofobisch buurtcafé, een beangstigend transparante gemeenschap waarin geheimen en anonimiteit niet langer bestaan. Het lijkt erop dat iedereen, van de NSA (National Security Agency) tot de grote datafabrieken van Silicon Valley, al alles over ons weet. Internetbedrijven zoals Google en Facebook kennen ons door en door, beter zelfs, zo beweren ze, dan wij onszelf kennen.

Geen wonder dat Xochi Birch de bevoorrechte, rijke leden van The Battery beschutting biedt tegen de donkere datawolk boven

de buitenwereld. In een ‘internet der dingen’ of een ‘internet van alles’ worden we continu gevolgd door een steeds intelligenter netwerk. De leden van The Battery zijn in deze toekomst van slimme auto’s, slimme kleding, slimme steden en de slimme netwerken van inlichtingendiensten misschien nog de enigen die zich kunnen onttrekken aan het felverlichte mondiale dorp, waar niets verborgen blijft en waar nooit iets vergeten wordt. Online privacy, aldus Julia Angwin, wordt een luxe die nog maar weinig mensen zich kunnen veroorloven.²³

Winston Churchill had gelijk. We vormen inderdaad onze gebouwen, en vervolgens kunnen onze gebouwen ons weer vormen. Marshall McLuhan gaf zijn eigen draai aan Churchills uit 1944 daterende uitspraak en maakte deze relevanter voor dit tijdsgezicht. ‘We vormen onze werktuigen, en vervolgens vormen onze werktuigen ons,’ aldus de Canadese mediavisionair.²⁴ McLuhan overleed in 1980, negen jaar voordat een jonge Britse informaticus genaamd Tim Berners-Lee het wereldwijde web uitvond. Maar McLuhan voorspelde toen al dat elektronische communicatiemiddelen even diepgaande veranderingen in de samenleving teweeg zouden brengen als het door Johannes Gutenberg uitgevonden gebruik van losse letters in de boekdrukkunst in de vijftiende eeuw. Deze elektronische hulpmiddelen, zo voorspelde McLuhan, zullen mettertijd de van bovenaf opgelegde, lineaire technologie van het industriële tijdperk vervangen door een gedistribueerd elektronisch netwerk dat wordt gevormd door een continue terugkoppeling van informatie. ‘We worden wat we waarnemen,’²⁵ luidde zijn voorspelling. Daarbij achtte McLuhan een waarschuwing op zijn plaats: deze via netwerken verbonden hulpmiddelen kunnen ons zo diepgaand veranderen dat we het risico lopen er de slaaf in plaats van de meester van te worden.

Nu onze samenleving door het internet opnieuw wordt uitgevonden, is dat een waarschuwing die we niet langer in de wind kunnen slaan. Die woorden op de zwarte marmeren plaat naast

de ingang van The Battery zijn een huiveringwekkende voorbode van het grootste sociale en economische experiment van deze tijd. Niemand, van universitair docenten en fotografen tot bedrijfsjuristen, fabrieksarbeiders, taxichauffeurs, modeontwerpers, hotelhouders, musici en detailhandelaren, is immuun voor de verwoestende gevolgen van deze aardverschuiving. Het is een aardverschuiving die alles verandert.

En de snelheid waarmee alles in dit libertaire tijdperk verandert is zo groot dat veel mensen weliswaar volop profiteren van de gemakken van het internet maar zich tegelijkertijd minstens enige zorgen maken over de fundamentele invloed op de samenleving van dit 'bijna-geloof'. Ondernemers zoals Alexis Ohanian (de schrijver van *Without Their Permission*) zijn enthousiast over een ontwrichtende economie waarin een paar slimme opgeschooten jongens in een studentenhuus een complete bedrijfstak en de honderdduizenden mensen die daarin werkzaam zijn te gronde kunnen richten. Niet zonder onze toestemming, wat mij betreft. Op de drempel van deze heerlijke nieuwe digitale wereld is het onze taak onze netwerkmiddelen te vormen voordat we erdoor gevormd worden.